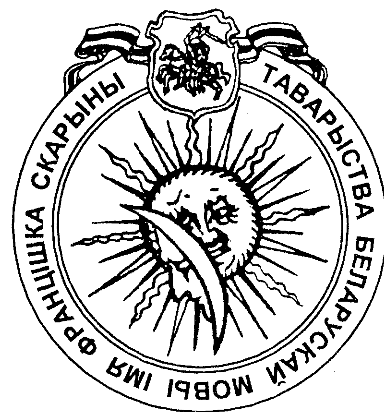

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

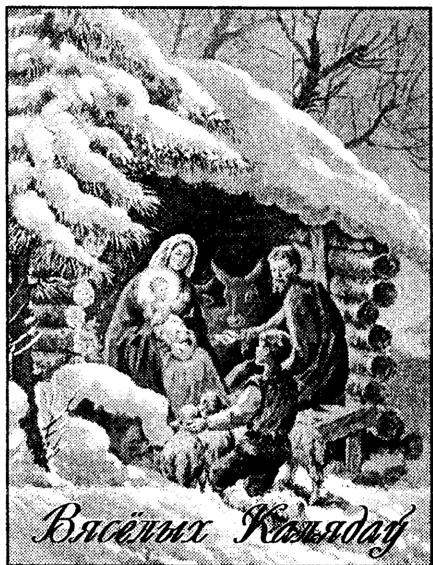
Наша слова

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года | № 18(334) | 15-31 СНЕЖНЯ 1997 г.

Да людзей Зямлі Беларускай

З нагоды Свята нараджэння сына Божага Езуса Хрыстуса, шчырыя зычэнні

Ад усяго сэрца жадаем Вам, дарагія Браты і Сёстры, каб маленькі Езус нарадзіўся ў душы кожнага грамадзяніна нашай краіны і прынёс у Вашыя сэрцы надзею ў лепшую будучыню, сапраўдную Ісціну і Міласць Божую. Каб умацаваў ён Веру нашую ў тое, што знойдзем мы сэнс жыцця свайго і пойдзем дарогай Розуму і Праўды. Каб благаславіў усіх нас на шляху Новага 1998 года.

Ксёндз Юзаф, парафія Святой Сям'і г. Ліды.

Каляда

Пайшла каляда калядуючы,
Эй, каляда!
А за ёю дзеўкі шчадруючы.
Эй, каляда!
Пайшла каляда ў адну хату,
Эй, каляда!
А ў гэтай хаце куццю таўкуць.
Эй, каляда!
Пайшла каляда ў другую хату.
Эй, каляда!
А ў гэтай хаце серабро звініць.
Эй, каляда!
Пайшла каляда ў трэцюю хату.
Эй каляда!
А ў трэцяй хаце сала шыпіць.
Эй, каляда!
Пайшла каляда ў чацвёртую хату.
Эй, каляда!
А ў гэтай хаце сала шыпіць.
Эй каляда"
Пайшла каляда ў пятую хату.
Эй каляда"
А ў пятай хаце золата блішчыць.
Эй, каляда!
Пайшла каляда ў шостую хату.
Эй, каляда!
А ў шостай хаце каўбасу пякуць.
Эй, каляда!
Каўбасу пякуць ды і нам дадуць.
Эй, каляда!
Хоць па маленечкаму кусочку.
Эй, каляда!
Каб любілі хлопцы вашу дочку.
Эй, каляда!

Гарадзенская абласная канферэнцыя БНФ

7 снежня ў Горадні прайшла Гарадзенская абласная канферэнцыя БНФ "Адраджэньне". На канферэнцыі прысутнічалі дэлегацыі ад 14 раённых і гарадскіх арганізацый. Канферэнцыя абмеркавала сітуацыю ў краіне і тактыку дзеяння Фронту. Канферэнцыя абрала трох сяброў Сойму БНФ ад Гарадзенскай вобласці: Міколу Маркевіча — галоўнага рэдактара газеты "Пагоня", Міколу Баўсюка ад Гарадзенскага раёна і Алеся Саміца ад Карэліч.

Канферэнцыя зацвердзіла склад абласной рады. Рада ў сваю чаргу абрала старшыню, пяць намеснікаў, скарбніка і сакратара. Старшынёй Гарадзенскай абласной арганізацыі БНФ "Адраджэньне" застаўся Мікола Баўсюк.

Рэспубліканская рада ТБМ і ТБШ

28 лістапада ў Менску прайшло сумеснае паседжанне Рэспубліканскай рады ТБМ і ТБШ. Тэма паседжання: "Беларускамоўнае навучанне: стан, праблемы, шляхі вырашэння".

На паседжанні былі абмеркаваныя пытанні:

— Сучасны стан беларускамоўнага навучання і выхавання ў Беларусі (дзіцячы сад, школа, ВНУ).

— "Выбар мовы навучання" і "роўны статус рускай і беларускай моваў". Як гэта разумець?

— Фактары прэстыжнасці беларускамоўнага навучання.

— Шляхі вырашэння праблем беларускамоўнага навучання.

Асноўны даклад на Радзе Валерыя Палсцюка друкуецца на трэцяй старонцы.

ПАСТАНОВА Рэспубліканскай Рады ТБМ імя Ф. Скарыны і Рэспубліканскай Рады ТБШ ад 28 лістапада 1997 года

Заслухаўшы і абмеркаваўшы даклад В. Палсцюка "Беларускамоўнае навучанне: стан, праблемы", Рэспубліканская Рада ТБМ і Рэспубліканская Рада ТБШ з трывогай адзначаюць, што разбурэнне і скарачэнне беларускамоўнай адукацыі ў нашай краіне працягваецца. Многія афіцыйныя асобы адкрыта ігнаруюць факты грубага парушэння Канстытуцыйнага права грамадзян на навучанне на роднай мове, мэтанакіраванага звужэння ўжывання беларускай мовы ў грамадскім жыцці. Скажаецца сапраўдная інфармацыя пра стан беларускамоўнай адукацыі ў школах Беларусі, адсутнічае магчымасць атрымання вышэйшай адукацыі па-беларуску. У сувязі з гэтым Рады ТБМ і ТБШ пастанаўляюць:

1. Запатрабаваць ад Міністэрства адукацыі, іншых дзяржаўных органаў і ўстаноў Рэспублікі Беларусь строгага выканання палажэнняў Канстытуцыі, законаў Рэспублікі Беларусь аб дзяржаўным статусе беларускай мовы і яе паўнапраўным бытаванні ва ўсіх галінах дзяржаўнай дзейнасці.

2. Мясцовым суполкам ТБМ і ТБШ у першым квартале 1998 года ўстанавіць цесныя кантакты з органамі адукацыі і выканаўчай улады з мэтай спынення пераводу беларускамоўных класаў на рускую мову навучання, захавання і пашырэння сеткі беларускамоўных школ у гарадах і раёнах.

3. Актывізаваць працу па ўключэнні бацькоў, што выбіраюць для сваіх дзяцей беларускамоўнае навучанне, у суполкі ТБМ і ТБШ.

Абласным і раённым Радам ТБМ арганізаваць кансультацыйныя цэнтры для бацькоў беларускамоўных навучэнцаў.

4. Сакратарыяту ТБМ да 1 мая 1998 года прааналізаваць становішча з рэалізацыяй дзяржаўнымі ведамствамі "Закона аб мовах", "Закона аб адукацыі".

5. Правесці ў другім квартале 1998 года пашыранае пасяджэнне сакратарыятаў ТБМ і ТБШ з удзелам грамадскасці і прадстаўнікоў міністэрства адукацыі, Мінгарвыканкама, адміністрацыі прэзідэнта, Кабінета міністраў па вырашэнні праблем беларускамоўнай адукацыі.

6. Звярнуцца ў Цэнтр метадычнай кнігі і падручнікаў з патрабаваннем рэалізцыі праграмы стварэння школьных падручнікаў беларускімі аўтарамі, ужывання тэрміналогіі ў адпаведнасці з распрацоўкамі Рэспубліканскай тэрміналагічнай камісіі.

7. Абласным і раённым Радам ТБМ штогод 1 лістапада падаваць інфармацыю ў Рэспубліканскую штаб-кватэру аб стане беларускамоўнай адукацыі ў рэгіёнах.

8. Даручыць старшыні Рэспубліканскай Рады ТБМ Генадзю Бураўкіну і прэзідэнту ТБШ Генадзю Пятроўскаму звярнуцца да кіраўніцтва Беларускага радыё і тэлебачання з просьбай аб выступленні ў прамым эфіры для асвятлення праблем беларускамоўнай адукацыі.

9. Правесці наступнае сумеснае пасяджэнне Радаў ТБМ і ТБШ па праблемах беларускамоўнай вышэйшай адукацыі.

Сойм БНФ

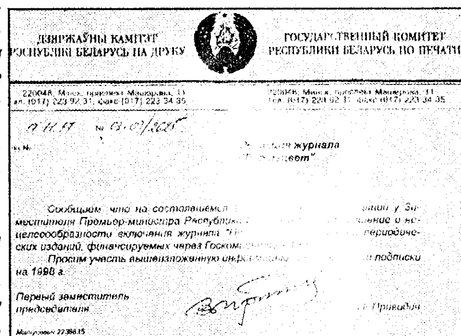
13 снежня ў Менску прайшоў чарговы Сойм Беларускага Народнага Фронту "Адраджэньне". Сойм прыняў ухвалу у падтрымку газеты "Свабода", разгледзеў пытанні стратэгіі і тактыкі БНФ на зіму-вясну 1998 года.

Чым правініўся "Першацвет"?

Бадай папулярнасцю. Апошнім часам вакол гэтага часопіса групавалася каля трохсот маладых аўтараў. І на вялікі жах для ўладаў гэта былі не БПСМаўцы, а нейкія там беларусы. Даваць грошы на нацыяналістычны часопіс? Ні ў якім разе. Яны ўсе там хочуць свабоды і рынку. Вось хай і будуць свабоднымі і рынкавымі.

17 лістапада 1997 года рэдакцыя часопіса "Першацвет" атрымала ліст з Дзяржкамдруку, дзе паведамляецца, што прынятае змеркаванне пра нямэтазгоднасць уключэння часопіса "Першацвет" у пералік перыядычных выданняў, што фінансуюцца праз Дзяржкамдрук у 1988 годзе".

Гэта называецца: "Бывай, "Першацвет", прынамсі, на некаторы час.

ДЗЯРЖАЎНЫ КАМІТЭТ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ПА ДРУКУ | ГОСУДАРСТВЕННЫЙ КОМИТЕТ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ ПО ПЕЧАТИ

220048, Мінск, праспект Машэрава, 11 ... (017) 223 92 31, факс (017) 223 34 35 | 220048, Минск, проспект Машерова, 11 ... (017) 223 92 31, факс (017) 223 34 35

... журнала ...цвет"

Сообщаем, что на состоявшемся ... местителя Премьер-министра Республики ... целесообразности включения журнала "... ских изданий, финансируемых через Госком... периодиче-

Просим учесть вышеизложенную инф... подписки на 1998 г.

Первый заместитель председателя ... Привалов

Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны выказвае шчырую падзяку сябрам і прыхільнікам, што даслалі свае ахвяраванні на падтрымку арганізацыі:

Выдавецтва "Беларусь"	5 млн.	Дзятлаўская СШ Лунінецкага раёна	1,5 млн.
НПП "Нілагаз"	2,5 млн.	Вячаслаў Мацкевіч	200 тыс.
Творчая майстэрня арх. Гаўрыкава А. С.	500 тыс.	Гомель, Талуць С. Ф.	150 тыс.
Уладзімір Голубеў	80 тыс.	Іосіф Навумчык	300 тыс.
Ж. В. Я.	200 тыс.	Галіна Варатынская	40 тыс.
Алег Яфрэмаў	270 тыс.	Р. Бабаенка	50 тыс.
Супрацоўнікі НДУГРУ	120 тыс.	Л. Ляхоўская	50 тыс.
В. М. Сяськова	100 тыс.	М. Крывінак	50 тыс.
С. Хансуцкая	200 тыс.	А. Канапелька	100 тыс.
В. В. Нікановіч	250 тыс.	Юрась Корбан	100 тыс.
Яўген Ігнатовіч	100 тыс.	Л. Аляхновіч	30 тыс.
Іван Сухоцкі	100 тыс.	П. Іванчанка	60 тыс.
Яўген Міцкевіч	60 тыс.	А. Гаравы	40 тыс.
Супрацоўнікі кафедры бел. мовы і літ. Бел. Унів. Культуры	440 тыс.	Л. Лапаціна	40 тыс.
Лета Усціновіч	70 тыс.	Ю. Мароз	20 тыс.
Галіна Камчук	60 тыс.	Л. Сімананай	20 тыс.
ПКФ "Універсал-Сервіс"	2 млн.	С. Серабро	10 тыс.
М. Н. Какарэка	50 тыс.	І. Каліноўскі	15 тыс.
Барыс Бароўскі	100 тыс.	Г. Гарэлікава	20 тыс.
Віцебская абласная Рада ТБМ	1 млн. 155 тыс.	І. Качарагіна	20 тыс.
Міхаіл Яўневіч і супрацоўнікі кафедры беларускага мовазнаўства Беларускага дзяржаўнага пед. універсітэта	1 млн. 650 тыс.	В. Кадушка	100 тыс.
Рада ТБМ Ленінскага раёна г. Мінска	400 тыс.	Сіўка	50 тыс.
		Валянцін Адлоў	50 тыс.
		Д. Жукоўскі, Гродна	100 тыс.
		Чалавек з Докшыц	50 тыс.
		Святар з Ліды	180 тыс.
		М. Вераціла, г.п. Краснасельскі	200 тыс.
		У. Раманцоў, г. Менск	40 тыс.

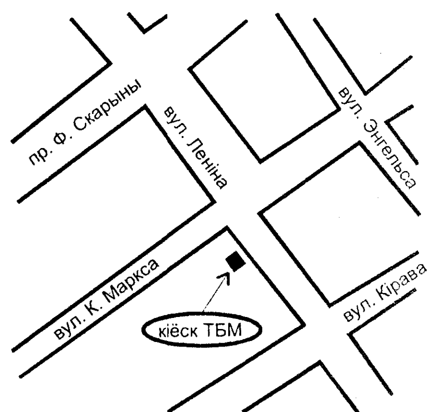
Адчыніўся шапік ТБМ

Ужо некалькі тыдняў працуе ў Менску на вуліцы Леніна шапік Таварыства беларускай мовы.

Тут можна набыць практычна ўсе новыя беларускамоўныя выданні нашай краіны і беларускага замежжа, у тым ліку і газету "Наша слова", а таксама разнастайную нацыянальную сімволіку, творы мастацтва.

Працуе шапік з 9 да 21 гадзіны.

Каб лягчэй было знайсці, глядзіце схему.

Сумныя справы

Наша раённая суполка ТБМ калісці была ў ліку лепшых. Актыўна працавалі першасныя суполкі — ладзіліся вечарыны, праводзіліся канцэрты, выступленні фальклёрных калектываў, сустрэчы з паэтамі і пісьменнікамі з Менску. Яны выклікалі зацікаўленасць жыхароў раёна, спрыялі адраджэнню беларускай мовы і культуры.

Аднак з часам гэтая праца пачала пакрыху затухаць. Некаторыя першасныя суполкі яшчэ трымаюцца. Але толькі на энтузіязме настаўнікаў беларускай мовы. Ды і праца ў іх праводзіцца толькі сярод вучняў. А некаторыя і зусім спынілі сваю працу.

Прычын тут, па маю думку, некалькі. Гэта і аслабленне сувязі з цэнтральнай радай ТБМ і яе ўплыву і дапамогі суполкам, і адносіны афіцыйных уладаў да ТБМ, і самі палітычныя абставіны ў краіне.

А вынік адзін. І пры гэтым адмоўны — у адзінай беларускамоўнай сярэдняй школе райцэнтра ў гэтым навучальным годзе няма ні аднаго беларускамоўнага першага класа. Гэта значыць, што праз 10 гадоў у райцэнтры не будзе ні адной беларускай школы. Гэты сумны факт — галоўная адзнака працы ТБМ у нашым раёне.

І. Фурсэвіч, г. Докшыцы.

З вэлюмам на твары

— Ці ведаеш, як маскалі называюць пыво?

— Як?

— "Пиво".

— Пазабіваў бы, — гаворыцца ў адным з украінскіх анекдотаў.

Амаль такая ж размова адбылася і ў нашым рабочым асяроддзі на Менскім аўтазаводзе. Адзін з рабочых, цікавячыся праграмай тэлебачання, знайшоў для сябе незразумелае беларускае слова "вэлюм", якое выклікала ў яго глыбокае абурэнне.

— Понапридумывают всяких слов, искажают язык.

Такія словы "барацьбітоў" за чысціню беларускай мовы можна пачуць даволі часта. Як правіла, яны мовай гэтай не карыстаюцца, але з'яўляецца нагода сярод недасведчаных грамадзян раз-другі пакрытыкаваць гэтых самых "бэнээфовцев", "тэбээмовцев" і усялякіх там "националистов", каторыя "придумывают", "вводят устаревшие слова".

Свядома ці падсвядома такія выказванні ёсць не што іншае як форма барацьбы супраць беларускай мовы, удушэння яе развіцця і авалодвання. Замест абуджэння народа, вяртання адной мовы спрабуюць уцягнуць у спрэчкі аб мэтазгоднасці выкарыстоўвання асобных словаў, правапісу і вымаўлення, пасеяць недавер у яе правільнасці. Гаварыў я "абуральніку" і аб тым, як узнікаюць словы, іх паходжанне, што словы, мова таксама, як і людзі падвяргаліся рэпрэсіям. Але больш мяне ўразіла, што ён не жадае пра гэта ведаць. Мае спецыяльна падабраныя артыкулы, даследванні моваведаў ён адхіліў з самай бруднай лаянкай. Дарэчы, мат у працоўным калектыве з'ява даволі распаўсюджаная. Цяжка сустрэць каго-небудзь, каб не мацюкаўся. Нездарма гаворыцца, што мова — асноўная частка культуры народа. Вось яна, культура! Многія людзі не разумеюць, што яны абкрадзеныя ў культуры, ва ўласнай роднай мове і працягваюць заставацца са своеасаблівым вэлюмам на твары. Спрыяюць гэтаму і дзеянні нашай улады, яе сродкі масавай інфармацыі.

Пра тое, што мова знішчаецца, не трэба далёка хадзіць за прыкладам. Такія выказванні простага рабочага — не навіна, карані ідуць ад самога Панцеляймона Кандратавіча, першага сакратара ЦК КП (б) Беларусі, з 30-х гадоў, дзе ён у адным з пісьмаў "бацьку" Сталіну абвінавачвае беларускіх нацыяналістаў у напрыдумванні шкодных словаў і прыводзіць іх цэлы стос. Новае сёння — гэта не прыкрыты, пячорны прыём ўдушэння развіцця, вяртання роднай мовы на раду (пэўна ўжо высілілася праімперская славянская палітыка, што не прыдумалі больш хітрэйшага) — ураўніванне рускай мовы ў правах з беларускай. Ці не здзек гэта над здаровым сэнсам і розумам. Раней у Заводскім раёне г. Менска дзе-нідзе з'ўлляіся шыльды, аб'явы па-беларуску. Шмат у якіх крамах, магазінах было аўдыё-візуальнае асяроддзе. Напрыклад, універмаг "Беларусь" поўнасцю адпавядаў сваёй назве. Зараз такога не скажаш (хоць ты адымі той ліст падзякі, якім кольвечы быў адзначаны яго дырэктар гарадской Радай ТБМ).

Зараз назіраецца замена шыльдаў на расейскую мову. Быў магазін "Мэбля", стаў — "Мебель", быў праспект "Партызанскі", стаў — "Партизанский" і г. д. Рада ТБМ правяла аналіз стану выкарыстоўвання беларускай мовы ў раёне і прыйшла да высновы, што яна поўнасцю і паступова выцясняецца з ужытку. Пра гэта быў накіраваны адпаведны ліст адміністрацыі раёна. І вось працытую вытрымку з адказу: "... пры ўзгадненні праектаў рэкламных установак, шыльдаў... архітэктурная служба раёна не перашкаджае... у свабодным выбары мовы... (згодна з арт. 4 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб рэкламе" і арт 12 Закона "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь"). Вось вам і ўраўніванне моваў у правах.

Ведаючы, што ўсе газеты чытае прэзідэнт А. Лукашэнка, звяртаюся да яго: падумайце, што вы робіце, спыніцеся. Спыніцеся выкарыстоўваць людскую слабасць і недасведчасць у моўных пытаннях і перашкаджаць руху вяртання народу яго роднай мовы. Дапамажыце яму, скіньце вэлюм з яго твару.

Мікола ЛАВІЦКІ,
тэрміст тэрмагальванічнага цэха Менскага аўтазавода, старшыня рады ТБМ Заводскага р-на.

"І ў нас ёсць фальклёр...!"

Кожная краіна мае свае нацыянальныя колеры. Народы гэтых краін шануюць тыя колеры гэтаксама, як і нацыянальны герб ды сцяг. Колеры тыя не выдуманыя кімсці, а перадаюцца з пакалення ў пакаленне. Неяк не гэтак даўно трапіўся мне на вочы цікавы артыкул, аўтар якога (на жаль не памятаю ягонага прозвішча) даследуе тэму, якога колеру павінна быць спартовае адзенне. З упэўненасцю, з якой цяжка не пагадзіцца, ён піша, што у адзенні павінны пераважаць менавіта нацыянальныя колеры. Цалкам з ім згодна. Але нашая краіна вельмі незвычайная на гэты конт. Якія колеры лічыць нашымі нацыянальнымі? Менавіта я лічу, што чырвоны ды белы. Але ж не ўсе гэтак лічаць. Тэма гэтая, відаць, цікавая не толькі для мяне, бо ледзь не кожны дзень даводзіцца з ёю сустракацца.

Я не вельмі люблю глядзець тэлевізар, шкадую часу. Гляджу, у асноўным, навіны ды і то не заўсёды, бо тыя самыя навіны можна і па радыё паслухаць (не па беларускім дзяржаўным). Беларускае тэлебачанне не гляджу навогул. Бо навошта ж нечарговы раз раздражняцца ды нервавацца! Але ж неяк у суботу хтосьці з маіх сямейнікаў уключыў "скрынку" ды пайшоў, пакінуўшы яе працаваць. Як потым высветлілася, яна працавала менавіта на беларускім канале. Я займалася сваімі хатнімі справамі і выпадкова, без усялякай увагі, глянула на экран. Як звычайна, нічога новага. Паказвалі нейкае прадпрыемства. Свежапрыбраныя памяшканні, прычасаныя ды напарфумаваныя супрацоўніцы з загадзя вывучанымі напамяць прамовамі. Потым прадэманстравалі выступленне музычнага гурта, які з натхненнем выканаў песеньку з рэпертуару расейскай папсы. Я ўжо намерылася выключыць тэлевізар, як раптам пачула: у нас і фальклёр ёсць! Я вельмі зацікавілася, нават бульбу кінула абіраць, уладкавалася на канапе, уважліва слухаю. І што ж я ўбачыла ды пачула?! Выйшла на сцэну купка жанчын у сарафанах (?), у якіх пераважаў блакітны колер. На галовах нешта кшталту расейскіх "какошнікаў". І заспявалі яны штосьці з рэпертуару "Залатога кальца". Зразумела, на расейскай мове. Я здзівілася: напэўна, расейскі канал гляджу. Не, унізе экрану літары БТ бачныя. Гляджу у праграму. "Рэгіён. Перадача з Гомелю".

Дык гэта, значыць, быў гомельскі фальклёр! Дзіўна, а я дагэтуль была ўпэўнена, што Гомель знаходзіцца на тэрыторыі Беларусі, і фальклёр, тамака, прынамсі, паляшуцкі. У строях палешукоў, як і іншых беларусаў, нешта раней я не заўважала сіняга ці блакітнага колеру. У вышэйшага нашага кіраўніцтва не ўсё ў парадку з так званай інтэграцыяй двух народаў. Народ, як бачым, мае большы поспех.

Бабуля мая ў свой час ткала дзяругі, дзе пераважаў чорны ды чырвоны колер. Белага было мала — каб менш пэцкалася. Дзе-нідзе сустракаўся бурнаты. Дык, можа, лепей з Нямеччынай інтэгравацца? Яна ж усё багацей.

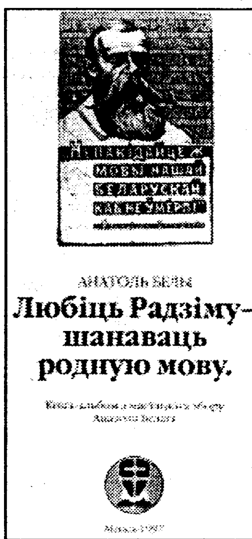
Бываюць жа усялякія недарэчнасці з гэтымі колерамі. Але, я не маю сумневу, што гэтыя недарэчнасці заўважаюць хіба што адзінкі. Астатнім усё роўна. І гэтаму ў найвялікшай ступені спрыяюць нашыя сродкі масавай інфармацыі. Масы праглынуць усё: і праўду, і хлусню. Сустракаюцца ў нас журналістыя, якім толькі таго і трэба, каб тыя масы не задумваліся ні аб чым. Але ж, на вялікі жаль дзеля іх, сустракаюцца дзе-нідзе такія людзі, якія маюць звычку сумнявацца ў напісаным, ды ўбачаным, ды пачутым.

Лілея САЗАНАВЕЦ, г. Ліда.

Выданне ТБМ

У рамках выдавецкай дзейнасці ТБМ выйшла кніга-альбом з мастацкага збору Анатоля Белага "Любіць радзіму — шанаваць родную мову".

Кніга ўтрымоўвае 151 рэпрадукцыю твораў жывапісу, графікі, прыкладнога мастацтва, а таксама плакатаў, кніжных знакаў, так ці інакш звязаных з праблемамі беларускай мовы. Тут партрэты выдатных дзеячоў беларускага нацыянальнага руху, ілюстрацыі да кнігаў, экслібрысы, тэматычныя плакаты і дзіцячыя малюнкі такіх майстроў, як Анатоль Крывенка, Міхась і Уладзімір Басалыгі, Сямён Герус, Мікола Купава, Яўген Ціхановіч, Уладзімір Крукоўскі, Мікола Стома, Віктар Асташонак і шмат іншых. Кнігу адчыняюць прадмовы Анатоля Белага і доктара гістарычных навук, прафесара Леаніда Лыча.

Розумамі валодае мафія

Святлана Прохарава

Спачатку было слова. Потым узніклі навукоўцы, якія ўсё пра слова ведаюць. Але, як высветлілася, неслоўахвочыя. Святлана Прохарава — доктар філалагічных навук, прафесар БДУ, на інтрэв'ю не згаджалася. Часткова таму, што, на думку Святланы Міхайлаўны, навука пра мову — лінгвістыка — веды для пасвядчаных, часткова таму, што ёй, чыё імя Кембрыджскім біяграфічным цэнтрам уключана ў інтэрнацыянальны зборнік "Хто ёсць хто сярод інтэлектуалаў", намінавана ў зборнік "2000 найбольш выдатных людзей XX стагоддзя", было сорамна расказваць пра сённяшні стан навукі і пра нездаровую сітуацыю ўнутры навуковых колаў.

Зрэшты, бядотны стан айчыннай ітнэлектуальнай эліты агульнавядомы. Затое пра існаванне "лінгвістычнай мафіі", разгаварыўшы-такі Святлану Міхайлаўну, асабіста я пачула ўпершыню, нават неяк не паверылася.

— Святлала Міхайлаўна, мафія абазначае грошы. Адкуль узяцца мафіі, калі навуковец у нас бессярэбранік?

— Безумоўна, гаворачы пра мафію лінгвістычную, падразумяваем не грошы — уладу. Уладу над розумамі. У Беларусі да гэтага часу, у адрозненні ад бліжэйшых суседзяў Расеі і Украіны, не існуе здаровай канкурэнцыі паміж рознымі лінгвістычнымі школамі. Нам вядома, чым пагражае ідэалагічная экспансія. Мова — гэта і філасофія, і культура, і ідэалогія. Не выпадкова жыццё буйных навукоўцаў заканчваецца калі не трагічна, то ў няволі. Гэтыя людзі ведалі, што грамадства не можа гарманічна развівацца, калі народ думае зададзенымі "адзіна правільнымі" катэгорыямі. Усе ідэалагічныя праграмы ўводзяцца, як ні банальна, з дапамогаю слова. Гэта не маё адкрыццё. Гэта АРУЭЛ. Ёсць заканамернасць: цывілізаваная краіна — цывілізаваная лінгвістыка.

— Але, здаецца, зараз ужо адкрытыя забароны на "няўгодныя думкі" немагчымы. Наўрад ці магчымы пераслед "за "ерась"?

— Зараз, безумоўна, вальней. У 1984 годзе быццам бы душылі падушкаю. У барацьбе са словам зброя — маўчанне. Дакладней — замоўчванне. Выданне працаў навукоўцаў, друк — у руках невялікай колькасці людзей, якія, сыходзячы з уласных лінгвістычных арыентацый, вырашаюць, быць "слову" ці не быць. Але калі да 1991 года я, напрыклад, магла публікаваць свае працы толькі ў Польшчы, Вільні, Маскве, то ў 91-м выйшла-такі мая кніга "Сінтаксіс пераходнай руска-беларускай зоны", дзе на грунце падабенства сінтаксічных структураў меркавалася агульнасць беларусаў з балтамі. Наклад "убачыў свет". Кніга не прадавалася ў Беларусі, але была замоўлена асноўнымі бібліятэкамі свету. Гэта ўдача — раней магло быць значна горш.

Сёння ж замоўчваюцца запрашэнні "няўгодных" на міжнародныя семінары і сімпозіумы. Сродкі, што выдзяляюцца на развіццё навукі, размяркоўваюцца "на погляд". Замоўчваюцца вынікі канферэнцый, як гэта адбылося з кангрэсам русістаў у Рэгенсбургу.. Гэта ж можа адбыцца з Міжнародным з'ездам лінгвістаў у Парыжы, куды былі запрошаны ад Беларусі 7 чалавек, зусім не чыноўнікі ад беларускай лінгвістыкі. Дарэчы, на з'ездзе ў Парыжы я даведалася, што многія вядучыя лінгвісты свету — выхадцы з Беларусі. Ёсць нават думка, што Беларусь асаблівы рэгіён, дзе нараджаюцца людзі, якім прызначана ўнесці ўклад у развіццё чалавецтва, нараджаюцца, але потым ад'язджаюць. Як шкода...

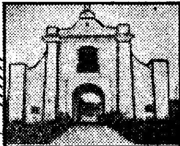
— Святлана Міхайлаўна, я ведаю, што вам паступаюць прапановы на працу за мяжой..

— Мне сяды-тады не вераць, але я сапраўды не хачу ад'язджаць з Беларусі. Я нарадзілася ў Менску. Чалавек па сапраўднаму арганічны ў той краіне, на мове якой думае. Мова — дух народа. Я ўвайшла ў навуку, развіваючы гэтую формулу, забароненага ў СССР філосафа і лінгвіста Гумбальдта. (Адэпты "чыстай матэрыялістычнай лінгвістыкі з працамі Гумбальдта не знаёмыя, мяне нават злёгку "чокнутай" лічылі). У мове закадавана культура. Калі хочаце менталітэт. Мой. Ваш. Наш. Просты прыклад — слова "свята". У беларусаў "свята", — дзень святы. У рускіх "праздник" — праздный. Розніца? Праграма. Закладзеная на ўзроўні падсвядомасці. Чаму я, якая сама размаўляю на рускай, польскай і беларускай, выступаю за выкараненне трасянкі? Таму, што мова стварае чалавека. Трасянка — пачварная сумесь моваў — не толькі паказчык нізкага культурнага ўзроўню краіны — гэта сістэма фармавання акультурных асобаў з сумяціцай у душах і галовах.

— Святлана Міхайлаўна, вы — чалавек, які жыве сваёй справай. Магчыма, уплыў мовы на развіццё грамадства, у сілу захопленасці, пераўвялічваецца.

— Як раз на з'ездзе ў Парыжы абмяркоўвалася значэнне лінгвістыкі. Буйнейшыя навукоўцы свету мяркуюць, што ў XXI стагоддзі лінгвістыка павінна стаць інтэгравальнай дысцыплінай, а лінгвістам можа быць толькі чалавек, які валодае ўсімі сучаснымі ведамі. У Амерыцы ўжо некалькі дзесяткаў гадоў навучанне мовам вядзецца на грунце культурнай пісьменнасці. Гэта нават павысіла вытворчасць працы. Думаю, што нашы беды — не эканоміка, не палітыка, а адсутнасць культуры, добрых лінгвістычных школаў, без якіх ні разумную палітыку, ні пісьменную эканоміку не пабудаваць.

Маргарыта ПАЛЯЖАЕВА.
АиФ.

ШКОЛЬНЫ ЭТНАЦЫД

Валеры ПАЎСЦЮК

(даклад на рэспубліканскай радзе ТБМ)

Пра сучасны стан беларускага школьніцтва ўсе ведаюць. Гэта веданне абапіраецца на нашыя асабістыя ўражанні, досвед нашых знёмых, паведамленні сродкаў інфармацыі. Я думаю, што большасць акрэслівае яго як вынішчэнне беларускай мовы ў школе. У адрозненне ад нас, тых, хто кожны дзень карыстаецца беларускай мовай, чые дзеці вучацца па-беларуску, афіцыйныя прадстаўнікі уладаў расцэньваюць гэты стан інакш. Хто ж мае рацыю? Пастараемся паглядзець на сухія лічбы.

Згодна з афіцыйнымі справаздачамі Міністэрства адукацыі колькасць дзяцей, якія пачыналі вучыцца па-беларуску, за апошнія пяць год (звесткі за 1997-1998 навучальны год - неафіцыйныя - наша аценка) змянялася наступным чынам (% ад агульнай колькасці першакласнікаў).

	1993-1994 г.	1994-1995 г.	1995-1996 г.	1996-1997 г.	1997-1998г.
г. Мінск	58,6	58,0	19,5	12,1	7,3
Брэсцкая	79,7	79,5	37,0	30,5	
Віцебская	65,5	62,3	28,9	26,2	
Гомельская	75,7	82,8	26,1	22,6	
Гродзенская	87,5	86,9	61,4	50,8	
Мінская	92,6	91,3	67,8	61,4	
Магілёўская	72,8	65,1	25,8	22,9	
Разам	76,0	75,3	37,9	32,0	

Варта звярнуць увагу на апошнія слупкі. Школамі з дзвюма мовамі навучання лічацца тыя, дзе ёсць хоць адзін беларускі клас. Знікненне двухмоўнай школы амаль заўсёды азначае перавод навучання на рускую мову ва ўсіх класах азначанай школы.

Колькасць школ змянялася наступным чынам (+ азначае павелічэнне, - змяншэнне):

	з бел мовай навучання		з рус. мовай навучання		з дзвюма мовамі навуч.	
Навучальны год	95/96	96/97	95/96	96/97	95/96	96/97
г. Мінск	0	0	+11	+19	-9	-18
Брэсцкая	-21	-14	+51	+40	-37	-32
Віцебская	-15	-16	+74	+39	-57	-33
Гомельская	-31	+1	+143	+48	-125	-48
Гродзенская	-12	-4	+5	+4	-1	-6
Мінская	-24	-19	+10	+16	-4	-14
Магілёўская	-5	-21	+60	+39	-64	-26
Рэспубл. школы	без змен	+1	+1	без змен	-1	-1
Разам	-108	-72	+335	+205	-298	-178
За два гады	-190		+540		-476	

Паглядзім на становішча у межах сталіцы ў 1997/1978 навучальным годзе. Вось лічбы, якія адлюстроўваюць колькі працэнтаў першакласнікаў ад агульнай колькасці вучыцца па-беларуску па раёнах г Мінска (першы слупок) і працэнт школьнікаў 2-8 класаў, якія не пераведзены на рускую мову навучання за папярэднія гады (лічбы неафіцыйныя - нашы разлікі).

Раён	1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	5 клас	6 клас	7 клас	8 клас
	% белар.	% да 96г.	% да 95г.	% да 94г.	% да 94г.	% да 94г.	% да 95г.	% да 94г.
Заводскі	**9%**	93%	69%	49%	55%	62%	79%	91%
Кастрычніцкі	**11%**	81%	63%	56%	47%	60%	83%	104%
Ленінскі	**9%**	88%	89%	33%	22%	40%	81%	97%
Маскоўскі	**4%**	53%	63%	53%	46%	57%	72%	59%
Партызанскі	**15%**	99%	82%	48%	40%	45%	78%	84%
Першамайскі	**6%**	90%	78%	41%	44%	60%	88%	86%
Савецкі	**1%**	96%	64%	16%	16%	15%	34%	49%
Фрунзенскі	**2%**	96%	78%	32%	37%	58%	74%	66%
Цэнтральны	**15%**	98%	80%	64%	46%	65%	76%	116%
Усяго	**7%**	86%	73%	43%	40%	52%	76%	78%

Найбольшыя страты церпіць беларуская школа пры пераходзе вучняў з 4 ў 5 клас. Адміністрацыя многіх школ усімі сіламі імкнецца не дапусціць існавання ў сваіх школах 5-х класаў, больш таго пераводзяцца на рускую мову нават 10-я класы. Усяго па Мінску за 3 апошнія гады пераведзена на рускую мову, па нашых падліках, каля 27000 дзяцей. Гэта значыць 1000 беларускіх класаў знікла.

Абсалютны лідэр тут Савецкі раён, дзе сёлета набраны толькі адзін першы беларускі клас. Сёлета (па нашых звестках) ў Мінску __ школ, якія прытрымліваюцца статуса беларускіх.

Прыкладна такое ж становішча і ў другіх гарадах. У Гародні горш, у Лідзе трохі лепш. Невядома, як у іншых гарадах, бо на жаль у ТБМ няма дзейсных структур, не наладжаны элементарны збор звестак, таму мы не маем дакладнай інфармацыі ў тым абёме, як нам бы хацелася. Асабліва гэта датычыць Берасцейскай і ўсходніх вобласцяў .

Гледзячы на гэтыя агульныя лічбы, мы адчуваем маштаб разбурэння беларускай школы, але па-сапраўднаму адчуць усю боль ад пачуцця несправядлівасці, знявагі нацыянальных пачуццяў, ігнаравання канстытуцыйных правоў можна толькі пазнаёміўшыся з канкрэтнымі выпадкамі дыскрымінацыі правоў тых людзей, якія хочуць навучаць дзяцей па-беларуску.

Спосабы ліквідацыі беларускіх класаў нешматлікія.

1. Пачынаючы з лютага адміністрацыя або сама непасрэдна, або праз бацькоў распаўсюджвае чуткі, што іх дзяцей няма каму вучыць, бо настаўнікі не валодаюць беларускай мовай, няма падручнікаў і г. д. Пасля такой псіхалагічнай апрацоўкі, бліжэй да лета склікаецца сход бацькоў, дзе ім прапануецца напісаць заявы аб пераводзе на рускую мову навучання. Як прыклад можа быць выпадак, які адбыўся ў Першамайскім раёне сталіцы. Вось што пішуць бацькі з суполкі ТБМ загадчыку упраўлення адукацыі г. Мінска: "...на класным сходзе бацькам адзінага, які яшчэ не пераведзены на рускую мову 4-га класа школы №202, было абвешчана што: "...на совещании у директора было решено, что класс переводится на русский язык в связи с тем, что нет специалистов..." для навучання ў 5-м класе. Назаўтра на сустрэчы з бацькамі класа дырэктар школы Сачук Я.Р. фактычна пацвердзіла, што калі яны перавядуць дзяцей на рускую мову, то ім будуць створаны найлепшыя ўмовы, калі не - якасці не будзе...". Бацькі забілі трывогу, звярталіся ў гарадское ўпраўленне адукацыі, да раённых уладаў. Тым не менш да іх не прыслухаліся і пасля жорсткага націску на бацькоў, клас быў пераведзены на рускую мову. Нязгодныя пакінулі школу і перайшлі ў школу №191, школу няблізкую, куды прамы транспарт не ходзіць.

2. Бывае, што ніякай апрацоўкі бацькоў не праводзіцца. Проста дзецям беларускіх класаў выдаюцца падручнікі на рускай мове, як гэта зрабілі ў СШ№199, дзе дырэктарам Карагіна Л.К.

3. Класы зачыняюць, спасылаючыся на невялікую колькасць вучняў у іх. Так абышліся з вучнямі першага беларускага класа СШ№191 (дырэктар Сініца С.А. прызначаны сёлета), у якім вучылася 8 чалавек. Магло б быць і больш, бо з 4-х школ, якія ёсць ў гэтым раёне, толькі гэтая прымала для навучання па-беларуску. Але ў школу не прымалі дзяцей з іншых мікраараёнаў. У сярэдзіне верасня заг. РАА Тамашэвіч Л. М. сказала дырэктару, што такі малакалькасны клас існаваць не можа, спасылаючыся пры гэтым на рашэнне гарвыканкама (пра гэта яна сама распавядала прадстаўнікам ТБМ на сустрэчы). Дырэктар зразумеў ўсё адназначна і перавёў дзяцей у рускія класы. Бацькі пачалі скардзіцца. Праверка гарадскога ўпраўлення адукацыі выявіла, што ўсе заявы бацькоў перапісаныя на навучанне на рускай мове. Бацькі заяў не перапісвалі, ва ўсякім разе да праверкі ГУА.

4. Што да прыёму ў першыя класы, то ў большасці школ узоры іх напісання выкананы толькі на рускай мове. Калі бацькі выказваюць жаданне, каб дзіця вучылася па-беларуску, то звычайна гучыць адказ: "Кроме вас никто не желает учить ребенка по-белорусски. Мы что будем учить его одного?"

Усе ведаюць пра змаганне гарадзенца Юрася Мацко, які праз суд дамагаўся выканання сваіх правоў. Суд палічыў яго прэтэнзіі неабгрунтаванымі, паколькі " у адпаведнасці з дзеючай Канстытуцыяй РБ перавод 5 "г" класа на рускую мову не супярэчыць арт.17, дзе ўказана, што дзяржаўнымі мовамі з'яўляюцца, як беларуская, так і руская". Такім чынам суд фактычна прызнаў законнай дыскрымінацыю беларусаў на іх уласнай зямлі.

Толькі вясной, пакуль працаваў тэлефон у сядзібе ТБМ, з просьбамі аб дапамозе ва ўратаванні класаў звярталіся бацькі 11 школ сталіцы. З апошніх паведамленняў прэсы мы ведаем пра разбуральную дзейнасць адміністрацый школ №148, №82. Аналагічныя звесткі ёсць з Ліды, Гародні, Бярозаўкі, Гарадка, Скідзеля, Слуцка, Шчучына і інш. населаеных пунктаў. Вось такім чынам рэлізуецца на практыцы "роўнасць моў". У кожным выпадку гэта чалавечыя трагедыі. І іх па Беларусі тысячы. Але сённяшнія ўлады відаць не цікавіць лёс асобнага дзіцяці, правы асобнага бацькі.

Лічбамі, якія прыведзены вышэй, цяжка маніпуляваць, таму іх проста не заўважаюць, як не заўважылі ні суда ў Гародні, ні газетных публікацыяў, ні лістоў бацькоў ў органы ўлады. Якраз тады, калі Ю. Мацко суд адмовіў ажыццявіць канстытуцыйнае права вучыць дзіця па-беларуску, старшыня камісіі па культуры, адукацыі і НТП палаты прадстаўнікоў нацыянальнага сходу Уладзімір Плецюхоў у інтэрвю газеце "Звязда" казаў: "...Я не сумняваюся, што сёння няма ніводнага выпадку, каб каму-небудзь забаранялі навучаць сваё дзіця на беларускай мове."

Тыя афіцыйныя лічбы, якія былі паказаны раней, меў, безумоўна перад сабою і міністр адукацыі В.Стражаў, калі ён рыхтаваў свой даклад на з'езд настаўнікаў. Тым не менш гэта не пашкодзіла яму сказаць, што "У гэтым вучэбным годзе сітуацыя захоўваецца на ўзроўні мінулага года, што сведчыць пра намеціўшуюся стабілізацыю палажэння з выбарам мовы навучання ў агульнаадукацыйнай школе." Варта сказаць міністру адукацыі, які мае ступень доктара фізіка-матэматычных навук, што на мове матэматыкі гэта называецца не "стабілізацыяй", а рэгрэсіяй. Вышэйназваны У. Плецюхоў, дарэчы кандыдат навук, летам 1997 г. кажа: "адразу пасля рэферэндума, калі змянілася палітыка ў гэтай галіне, працэнт беларускамоўных класаў зменшыўся. Але, калі ўзяць дынаміку за апошнія два гады, то зноў назіраецца рост.". Заг. Галоўнага ўпраўлення грамадска-палітычнай інфармацыі, былы заг. пададдзела ЦК КПСС Уладзімір Сеўрук кажа "На мой погляд ідзе працэс ураўнаважання моўнай сітуацыі." У звароце прэзідэнта А. Лукашэнкі да ўдзельнікаў Другога з'езду беларусаў свету, які зачытаў намеснік міністра культуры У. Рылатка, увогуле сцвярджаецца, што ў Беларусі "вольна гучыць беларуская мова".

Усё, што робіцца ў дачыненні да беларускай мовы, і ў прыватнасці да беларускай школы, можна азначыць дакладным і кароткім словам - этнацыд, яны ж называюць гэта стабілізацыяй.

Асноўная прычына катастрафічнага стану беларускай школы - нізкая нацыянальная свядомасць і адсутнасць грамадзянскай супольнасці. Гэта дазволіла ўладам праводзіць амаральную палітыку ў галіне адукацыі не сустракаючы дастойнага адпору.

Другая прычына - зняважлівыя адносіны ўладаў да беларускай мовы, якія выяўляецца ў выгнанні яе амаль з усіх сфер дзяржаўнага жыцця.

Асноўнымі выканаўцамі русіфікацыі беларускай школы можна лічыць школьныя адміністрацыі, а таксама тых асоб з кіраўніцтва органамі адукацыі, якія праводзяць кадравую палітыку. Сёлета на пасады дырэктараў беларускіх школ СШ№198, СШ№37 былі прызначаны людзі, якія не карыстаюцца беларускай мовай. Пры гэтым СШ№37 перастала прытрымлівацца статусу беларускай. Пра аналагічную сітуацыю ў СШ№82 мы ведаем з паведамленняў прэсы. Лёс гэтых школаў прадказаць няцяжка - неўзабаве іх зробяць поўнасцю рускамоўнымі. Некаторыя з новых прызначэнцаў не адразу пераводзяць беларускія класы на рускую мову, пачынаюць з ліквідацыі беларускага справаводства.

У гэтай сітуацыі міністр Стражаў выконвае заганную місію. Фактычна ён імкнецца схаваць ад грамадскасці сапраўдныя памеры і сэнс русіфікатарскай палітыкі. З гэтай мэтай ён параўноўвае сёлетнюю колькасць беларускамоўных класаў з узроўнем 1988 года, калі ў Мінску было 17 першых класаў, і робіць выснову пра рост і стабілізацыю. А чаму, цікава, не параўнаць з 1987 годам, калі ў гарадах усёй(!) Беларусі вучылася па-беларуску каля 40 дзяцей, бацькі якіх паклалі добрую частку здароўя і сіл, каб прымусіць улады адкрыць беларускія класы. З гэтай жа мэтай ён кажа пра "прымусовы характар" мерапрыемстваў па беларусізацыі школы мінулымі гадамі.

Безумоўна, былі адзінкавыя выпадкі незадавальнення тым, што частка школ стала набіраць першакласнікаў на навучанне па-беларуску. Але я дакладна ведаю, у прыватнасці па Мінску, не было выпадкаў, калі б вучняў, якія пачыналі вучыцца па-руску, пераводзілі на беларускую мову навучання; не існавала мікраараёнаў, дзе поруч з беларускай школай не было б рускай школы і бацькі не мелі б магчымасці навучаць дзіця па-руску. Самае галоўнае - была ўпэўненасць людзей у тым, што будуецца незалежная дзяржава, дзе само жыццё будзе патрабаваць ведання дзяржаўнай мовы, таму яны і вялі сваіх дзяцей у беларускія школы.

Міністр і сам адчуве, што займаецца нядобрай справай, таму і ўзгадваў на з'ездзе настаўнікаў, як станоўчы прыклад, Клецкі раён, дзе русіфікацыя не настолькі глабальная, як ў іншых месцах, акрамя таго назваў дзве самыя вялікія лічбы, якія ён знайшоў у сваіх паперах: "У 1996/1997 навучальным годзе 32% першакласнікаў паступілі ў класы з беларускай мовай навучання (**па Мінскай вобласці 61,4%, па Гродзенскай - 50,8%**)".

Між тым за тры апошнія гады са сцен міністэрства не выйшла ніводнага дакумента, накіраванага на падтрымку беларускага школьніцтва. Парадаксальна, але год таму з'явіўся загад, у якім патрабавалася надаць увагу вывучэнню нямецкай, іспанскай і французскай моваў. Гэта матывавалася дзяржаўнымі інтарэсамі, што дарэчы мае рацыю. Але вось дзяржаўнага інтарэса да беларускай мовы ў беларускай дзяржавы няма.

Мінскі гарвыканкам таксама спрычыніўся да ліквідацыі беларускіх класаў. Пад шыльдай эканоміі сродкаў зачыняюцца класы, колькасць дзяцей у якіх менш пэўнай лічбы (у адных выпадках называецца лічба 25, у другіх 15). Пры гэтым звычайна ідзе спасылка на рашэнне гарвыканкама. Сапраўды, ёсць рашэнне №572 ад 10.07.97 г. "Об экономии бюджетных средств", дзе запісана: "Комплектование классов в школах на 1997/1998 учебный год проводить исходя из предельной наполняемости с 1 сентября 1997 г." Тут нічога не гаворыцца пра мову навучання, але нам добра вядома, што больш за ўсё церпяць ад гэтага рашэння беларускія класы. Невялікія рускія класы зліваюць у адзін, пры гэтым мова выкладання не мяняецца. А куды дзяюць беларускі клас? - Зліваюць з рускім, мяняючы мову навучання. Адстаяць такія класы каштуе вялікіх нерваў і намаганняў. У гэтай установе апошнімі гадамі таксама не выйшла ніводнага дакумента ў падтрымку беларускамоўнай школы. Калі б чыноўнікі гарвыканкама мелі хоць кроплю зацікаўленасці ў захаванні беларускіх класаў, то яны б сваім дакуменце пра эканомію абавязкова б дапісалі: "не дазваляецца зачыняць беларускія класы з прычыны няпоўнай укамплектаванасці".

Як бачым, у справе русіфікацыі школы шчыруюць хто як можа. Безумоўна, сярод дырэктараў, работнікаў органаў адукацыі, супрацоўнікаў выканкамаў ёсць людзі, якія спрыяюць беларушчыне, імкнуцца не дапусціць ліквідацыі яе апошніх астраўкоў, але, на жаль, не яны сёння вызначаюць адносіны да беларускай школы ў дзяржаве.

У гэтай сітуацыі больш за ўсё могуць зрабіць для выратавання беларускай школы самі бацькі, якія дамагаюцца для сваіх дзяцей беларускамоўнага навучання, ці не дапускаюць пераводу класаў на рускую мову навучання. Практыка паказвае, што тыя, хто не складае рук перад нахабствам русіфікатараў, у большасці выпадкаў дамагаецца таго, каб іх дзеці працягвалі вучыцца па-беларуску. Такім бацькам патрэбная дапамога, часта проста маральная падтрымка і кваліфікаваная парада як дзейнічаць. Гэтую дапамогу павінна аказваць ТБМ. На жаль пра ТБМ многія не ведаюць і таму пра факты разбурэння беларускай школы мы часта даведваемся з газет, куды пішуць пакрыўджаныя бацькі. Як правіла гэта ўжо постфактум. Калі б пра нашу арганізацыю шырока ведалі і спадзяваліся на яе дапамогу, то звярнуліся б найперш да нас. Таму, відаць, асноўная задача ТБМ - стварэнне дзейснай структуры, найперш з бацькоў, дзеці якіх ходзяць у беларускія школы.

28.11.97 г.

"Нават ворагі нашы спрыялі захванню беларускай мовы"

Доктар тэхнічных навук, прафесар, акадэміі міжнароднай акадэміі навук А. САЛАМОНАЎ, старшыня Менскай гарадской рады ТБМ імя Францішка Скарыны.

(Заканчэнне. Пачатак у № 17)

Паглядзім цяпер, як жа адносіліся да нашага народа нават варожыя дзяржавы Еўропы.

Напалеон, "заняўшы Беларусь І. VII. 1812 г., абвясціў указ, паводле якога мела паўстаць Вялікае Княства Літоўскае з асобым, зусім незалежным ад Варшавы ўрадам". Гэта значыць, што ствaралася нацыянальная краіна з захаваннем самабытнасці, мовы і прыродай закладзеных зыходных рысаў. Аднак пасля паражэння Напалеона Расея паскорыла мерапрыемствы па поўнай русіфікацыі беларускага краю. Пачаўся ўзмоцнены адток лепшых прадстаўнікоў беларускага інтэлекту на служэнне Расеі.

У час Першай Сусветнай вайны ў "пачатку 1916 года германскі фельдмаршал Гіндэнбур у загадзе аб школах у акупаваным краі абвясціў беларускую мову раўнапраўнай з польскай, літоўскай і яўрэйскай мовамі. На акупаванай тэрыторыі былі адчынены беларускія школы, створаны выдавецтвы. Пачалося выданне на беларускай мове газет і часопісаў. У Вільні быў створаны "Беларускі камітэт дапамогі пацярпелым ад вайны", "Беларускі клуб", згуртаванне "Золак", "Навуковае таварыства", "Беларускі вучыцельскі саюз" і інш. ("Настаўніцкая газета". ад 28.10.1995 г.)

У час Другой сусветнай вайны на акупаванай фашысцкімі захопнікамі беларускай тэрыторыі працавалі ўсюды, дзе не было ваенных падзей, школы, у якіх выкладанне вялося на беларускай мове. Было і некалькі іншых навучальных устаноў гуманітарнага кірунку таксама з беларускамоўным навучаннем.

"Пасля капітуляцыі Нямеччыны 7.5.1945 году акупацыйныя ўлады дазволілі ўсім чужынцам, якія апынуліся на тэрыторыі Заходняй Нямеччыны і Аўстрыі арганізаваць свае Нацыянальныя Камітэты... і ДП -лагеры Displaced Persons — для пераселеных асоб)". Па розных прычынах там апынулася вельмі вялікая колькасць беларусаў з сем'ямі, якія не пажадалі вяртацца ў СССР. Для іх створаны ў неабходнай колькасці дзіцячыя садкі, пачатковыя школы, гімназіі і школы для дарослых. І, самае галоўнае ў тым, што класы працавалі, нават тады, калі ў іх мелася залічанымі толькі па некалькі дзяцей. Так, у "ДП-лагеры Шляйсгайм" у 1947 годзе працавала школа з наступнай колькасцю вучняў: у 1-м класе — 2, у 2-м — 5, у 3-м — 4, у 4-м — 1. Як бачым, агульная колькасць вучняў складала ўсяго 12 дзетак (Алесь Вініцкі, "Матэрыялы да гісторыі беларускай эміграцыі ў Нямеччыне ў 1939—1951 гадах"). Лес Андэлес 1968. Менск.

Адзначаныя школы мелі і яшчэ адну яскравую асаблівасць. Яна ў тым, што ні ў першым, ні ў другім класах пачатковых школ на нямецкую і англійскую мовы не адводзілася ні адной гадзіны. Затое родная мова вывучалася 9 гадзін у першым і 11 — у другім класах. Нямецкая мова (далёкая па сутнасці ад беларускай) вывучалася толькі па 2 гадзіны ў тыдзень толькі з 2-га класа. З трэцяга класа па 2-е гадзіны адводзілася і на гісторыю Беларусі, але — ні адной на гісторыю Нямеччыны. Параўнаем адзначанае з тым, што маецца ў сучасных школах Беларусі. Не будзем закранаць агульную скіраванасць нашых вярхоўных уладаў супраць беларускамоўнага навучання і прыгнечанага стану беларускай мовы. Звернем увагу толькі на тое, што, нават, у нешматлікіх беларускіх класах з першага класа вывучаецца паралельна і беларуская і руская мовы. І адзначанае робіцца пры панаванні "могучего всепоглощающего русского языка" ў навакольным асяроддзі, пры блізкасці моў, пры тым, што некаторыя аднолькавыя словы маюць розны сэнс, а напісанне правільна многіх слоў па-беларуску ўспрымаецца, як памылка, па-руску. Значыць, сучасныя адносіны беларускіх уладаў да вывучэння беларускай мовы з'яўляюцца наўмысна злачыннымі. Вынікі такіх дзеянняў добра прадбачылі нашыя ворагі, альбо непрыяцелі. Аднак — не разумеюць гэтага вярхоўныя ўлады нашай краіны. Бо яны ўяўлення не маюць, што нацыі, як і іх мовы, створаны Богам. Знішчэнне ж любога віду Боскага стварэння — злачыннасць сусветнага маштабу. Яна абавязкова будзе карацца Вышэйшымі сіламі, імёны злачынцаў Гісторыя запіша на сваіх старонках літарамі самага брыдкага колеру. Не пашкадуе ў гэтым сэнсе ні прэзідэнта, ні старшыні ўрада і Вярхоўнага савета, ні міністра адукацыі і навукі, ні тых, хто прыслугоўвае ім, ці свядома вядзе ўсё да знішчэння беларускай мовы.

У адпаведнасці з адзначаным можна выказаць упэўненасць, што хутка прыдзе час, калі артыкул № 96 нашай Канстытуцыі будзе сфармуляваны наступным чынам: "Прэзідэнтам (як і страшынёй Вярхоўнага савета, кіраўніком урада, міністрам любога міністэрства) можа быць абраны грамадзянін Рэспублікі Беларусь, не маладзейшы за 35 гадоў, які афіцыйна і кваліфікавана карыстаецца беларускай мова, ведае і паважае гісторыю нашай краіны, мае намер і здольнасці працаваць на яе сувярэннае развіццё, робіць і будзе рабіць далей усё неабходнае для ўзняцця гонару беларускага народа і для яго жыццядзейнасці ў адпаведнасці з беларускай ідэяй. Пры адсутнасці гэтых якасцяў прэзідэнт можа быць адведзены са сваёй пасады рашэннем Вярхоўнага савета Рэспублікі".

Ганна Матусевіч

ЛІЦВІНАЧКА

Ліцвіначка

І дзеля чаго толькі мне дадзена мая галава! Пэўна дзеля таго, каб быць п'яной ад заўсёдных дум. Думкі наплываюць адна на адну, то мірна суіснуючы, то ўсчыняюць спрэчкі, а то й жорстка сцінаюцца, бы на якой сечы. І кожная думка мяне некуды кліча, каб ішла за ёй адной. Я імкнуся аддаваць перавагу сардэчнай думцы, бо мне мілей гэтая ціхая маленькая пястушка. Каб з дзіцяці ўзгадваўся добры і дужы чалавек, яму ў маленстве вельмі патрэбна матчына ласка. Вось я й лашчу гэтую сваю "малюпатачку". Расці вялікай ды здаровай, любачка!

Сказала: "расці", як быццам дачушка ўжо нарадзілася. Не, я яшчэ нашу гэтую бясцелавую істоту ў сваім сэрцы, і для іншых такі мой надзвычайны стан бывае зусім незаўважаным. Мо праз самаахвярную матчыну любоў у мяне апошнім часам усталявалася асаблівая нелюбоў да газетаў, кнігаў, радыё, тэлевізіі. З-за гаму, што ўчыняюць гэтыя сродкі масавай інфармацыі, мне не чуваць лёгкага зыбаньня майго дзіцяткі ў маім целе. А калі я не чую яго ў сабе, навакольны свет становіцца нудным, шэрым. Тады мяне цягне да людзей. Я надта спяшаюся, бы хтось гоніць, раздаць, вярнуць адзеленым украдзеную у іх часцінку душы, мне так хочацца ўсіх застылых адагрэць матчынай ласкай!.. Але аддадзенае людзям духовае багацце вяртаецца да мяне то далікатным дотыкам Нябеснай павуцінкі, то Светлым спакоем маёй душы. І вельмі рэдка ў чорнай цемры блісне маланкай — Азарэннем. Я шчаслівая, бо ведаю, што ў ва мне жыве мая Ліцвіначка... Прагаварылася... Кажуць, нельга загадзя даваць імя Дзіцяці. Ат! "Мы — Ліцвіны, і нам усё можна", — кажа мая Веранічка. І я веру дзіцяці, ды не нейкім забабонам. Бо памятаю, што Хрытос казаў, каб дарослыя былі, як дзеці.

... Рукою чорнай хтось крануўся крылаў... Гэта зноў яны! Яны камандуюць мне, каб аддала Міколку ў вабрыдлы яму інкубатарскі сад, каб Вераніку завяла ў нудны ёй каставы касцёл. Будзьце шэранькімі, паскудненькімі, як усе мы", — даводзяць яны. Віталіку ў гімназіі таксама загадваюць, каб пісаў хваласпевы чыноўнікам ад школьнае навукі. Але ён ужо ўмее адбівацца: "Гуслям, княжа, не пішуць законаў". Дый Вераніка не абораю хлеб кроіць. Ей нецікава малпаваць на масоўках у школе. Іншая рэч, калі самой чытаць свае вершыкі. Яна заўважае, што ніхто з ейных аднакласнікаў не вядзе дзённіка, не запісвае смяшынак., прыказак. "А ты, калі можаш, дык і рабі гэта, не глядзі на іншых", — кажу ёй.

Толькі ў Міколкавым нораве я не магу пакуль разабрацца. Не горнецца ён да навукі. Я яго і не схіляю. Яму добра ў вёсцы ўлетку, калі можна хадзіць у лес па ягады, грыбы. Лес — гэта Храм. І мне таксама бывае там надта жхораша! Не тое, што ў Койданаўскім касцёле, дзе ксёндз моліцца папольску, а людзі лаюцца парасейску. У дадатак да ўсяго за малітвы бяруць грошы, каб пасля адбудаваць на іх двухпавярховую плябанію з гаражом, куды будуць прыязджаць дэлегацыі з Польшчы. Наглядзелася я там гэткіх парадкаў, калі хадзіла на Вялікдзень свянціць для бацькоў фарбаваныя яйкі, соль, булку. Я не спрачаюся са старымі — (дый навогул, ні з кім не спрачаюся) зраблю ўсё так, якхочуць яны. Толькі грошай за касцельную малітву не дала. Не было. І так у Віталіка пазычыла на муку лепшага гатунку, каб выйшлі адмысловыя булкі. (Ён сяды-тады зарабляе ганарары ад сваіх вершаў, апавяданняў). Пасля святаў, калі муж нарэшце прынёс з казённага прыгону патрапаныя, убогія "зайчыкі", я неяк вымеркавала і паслала па пошце сымбалічную суму знаёмай мне толькі лістоўна дзяўчыне. Яна піша мне лісты зубамі. Вось цяпер мае булкі асвенчаныя. І гэта зусім не істотна, што я іх асвянціла пасля таго, як іх ужо з'елі. Я ведаю, што Бог не пакіне маіх бацькоў, бо я паклапацілася пра далёкую сястру. Бо памятаю, што Хрыстос казаў, у нас будзе шмат сясцёр ды братоў.

— Калі выгналі Хрыста з храмаў,тады храмы прызналі Хрыста сваім. Калі палякі пагубілі Адама Міцкевіча, тады яны прызналі Адама Міцкевіча польскім паэтам. Але ні Хрыстос, ні Адам Міцкевіч не былі ні "нашымі", ні "вашымі". Яны былі Усіхнымі. А для Літвы Адам Міцкевіч быў звяном між ейным узлётам і ейным падзеннем. І ад нас, калі толькі мы не хочам быць безыменнымі тубыльцамі, што жывуць на ягонай Айчыне, цяпер залежыць ці закапаць у зямлю дадзены нам Богам скарб, ці наадварот, з пашанай, далікатна адцерці залатоўкі таленту паэта ад векавечнага пылу і бруду.

А я цяпер нават Караткевіча не магу чытаць... Бо натыкаюся на рэанімаваныя словы, не гутарковыя, ды вычытаныя з даўно памерлага кніжнага жыцця. Няхай ён мяне даруе, але ўжо і Караткевіча проза мне здаецца штучнай літаратурай, як штучнай прыстаўкай да жыцця выглядае сённяшняя цацачная вуніяцкая царква. (Ці не таму ён блізка не падпускаў да сябе юных пісакаў, "не даваўся ўжывую"?)

Я не чытаю, не слухаю, не гляджу. Я кахаю. Я адчуваю. Я раблю тое, што, адчуваю, патрэбна рабіць. Знікае на маіх вачах мая вёсачка Камароўшчына, што прытулілася на Койданаўшчыне, а разам з ёю гіне ейная мова. Мова ёсць летапіс народу, слоўнік ёсць гісторыя Культуры. І я, як умею, узялася складаць "Маленькі слоўнічак Тубыльцаў", дзе будуць сабраныя дыялектызмы, прыказкі, фразелагізмы. Гэтая сціплая праца і ёсць ціхая малітва за ўсю маю каханую Айчыну. Я ведаю, што ціхая, шчырая малітва даходзіць да Бога...

Можа некалі мая Ліцвіначка складзе Вялікі Слоўнік Вялікалітвы, дзе будзе сабраная багатая гісторыя Культуры вольных Ліцвінаў...

Я выпраўляла лісты высокашаноўнаму гаспадару Яну Пятроўскаму са сваёй акупаванай Бацькаўшчыны. Не ведаю, ці даходзілі яны? Зрэшты, гэта можа і не мае асаблівага значэння, бо я выпраўляла свае думкі ў будучыню. Цяпер у мяне ёсць магчымасць выправіць вольную думку з вольнай, хоць і не нашай зямлі. Страчайце яе...

Бывайце здаровы!

Ганна.

АПОВЕСЦЬ ПРА СЛОВЫ

Кола. Каляды. Каляндар.

Беларускі каляндар "Родны край" на 1988 год

Пра незвычайна высокі ўзровень культуры старажытных беларусаў і іх арыйскіх прашчураў напісана ўжо шмат, напісана так, што часам і не здагадаешся, што гэта пра ўзровень менавіта беларускай культуры. Разгляд тонкасцяў беларускіх народных звычаяў, абрадаў, фальклору, народнага выяўленчага мастацтва, нават, калі ён робіцца фрагментарна, абасоблена, сам па сабе дае ўжо цікавую інфармацыю. Чаго вартыя хаця б касмічна-містычныя матывы беларускіх ручнікоў, старажытная каляндарная графіка, паганскае капішча пад Менскам на пачатку XX стагоддзя. Разгляд жа ўсіх гэтых аспектаў светапогляду і быцця ў сукупнасці выводзіць на такія высновы, што цягнуць за сабой патрэбу перагляду шмат чаго ў нашай гісторыі.

Каляднае сонцастаянне навеяла калісь У. Караткевічу "Калядную рапсодыю". Самы кароткі дзень 1994 года падштурхнуў мяне зноў задумацца наконт нашага беларускага светапогляду, нашай культурнай спадчыны. У прыватнасці, наконт каляд, з маленства ведаючы большасць калядных абрадаў не з кніжак, а з жыцця, я ўсё ж не знаходзіў адказу, чаму у нас "коляды" ці "каляды", а не "Божае нараджэнне" ці "раство Хрыстова", як на захадзе ці ўсходзе, куды скіраваны дзве нашыя асноўныя хрысціянскія рэлігіі? Чаму, ведаючы хрысціянскую сутнасць гэтага свята, святкуючы нараджэнне сына Божага, мы ўпарта называем гэтае свята "калядамі"?

Вучоныя кніжнікі адсылаюць нас да рымскіх "календ". Так называўся першы дзень кожнага месяца. У гэты дзень пазычнікі плацілі працэнты сваім крэдыторам і дзяржаве. Усе пазычкі запісваліся ў "календарыюм" — спецыяльную кніжачку. Слова "календы" магло быць вядома на Беларусі. Так, у "І зборніку Святаслава" 1073 год напісана пра нараджэннеХрыстова: "Еже есть прежде календ иянуариев..." Але мала верагодна, каб чужое кніжнае слова так запанавала па ўсёй краіне. У сваю чаргу знаўцы паганства сцвярджаюць, што ў сонме паганскіх багоў быў бог Каляда. Вось што піша Гогаль у заўвагах да "Ночи перед рождеством" пра калядкі, якія спявалі пад вокнамі на куццю хлопцы і дзяўчаты на Украіне: "Гаворац, што быў некалі балван Каляда, якога прымалі за бога, і што быццам ад таго і пайшлі калядкі... Аднак жа калі сказаць праўду, то ў калядках і слова няма пра Каляду".

Безумоўна, трэба мець на ўвазе і тое і другое, але ні "календы", ні Каляда самі па сабе не даюць адказу на пастаўленае пытанне. Бо нават калі прызнаць першынство якога-небудзь варыянта, узнікае пытанне пра паходжанне гэтых слоў. Абасоблены разгляд гэтай праблемы не прыводзіць да станоўчага выніку. Паспрабуем знайсці адказ на пытанне, зыходзячы з таго, што беларуская культура — частка агульнай арыйска-сусветнай культуры індаеўрапейскай расы. Арыйская цывілізацыя мела незвычайна высокую культуру. Наяўнасць у "Ведах" — першай кнізе на Зямлі, напісанай каля 6-ці тысяч гадоў таму — апісання будовы Сусвету, якая знаходзіць пацвярджэнне толькі зараз, васьмірычная машынная сістэма лічэння, валоданне недасяжнымі нават зараз тэхналогіямі — невялікія фрагменты гэтай культуры. І вось наступае фаза затухання арыйскай культуры. Што паслужыла прычынай гэтага, адказаць пакуль што немагчыма. Дакладна можна сцвярджаць, што тысячагоддзі ішло павольнае забыванне ўсіх вышэйшых ведаў да побытова-неабходнага ўзроўню, сімвалізацыя і міфізацыя ведаў абстрактных, прымітывізацыі ведаў канкрэтных. На гэтай фазе культурнай эвалюцыі знайходзіліся індаерапейскія плямёны падчас выхаду з Краіны Арыяў. У розных індаеўрапейскіх плямёнаў гэтая фаза мела розную працягласць, была значна ссунута па часе. Грэкі-іанійцы, грэкі-дарыйцы, італікі, кельты, балты, германцы, славяне ў розны час даходзілі да ніжэйшага пункту варварства і пачыналі новы пад'ём. Уся нашая гістарычная навука, дарэчы, топчацца на вывучэнні толькі фазы пад'ёму. На фазе затухання, як правіла, адбывалася, галоўным чынам, страта культурных каштоўнасцяў, а на фазе развіцця адбывалася слаенне на старую арыйскую культуру новых лакальных пластоў, пад якімі старая арыйская аснова аказвалася пахаванай, прычым так глыбока, што сёння амаль не праглядваецца.

Славяне складалі адну з апошніх стадый у гэтай плыні індаеўрапейцаў. Ніжэйшы пукнт іх культуры па часе знаходзіцца ў акрэсе пачатку нашай эры. Адсюль пачынаецца ўздым. Беларускія плямёны развіваліся тымі ж тэмпамі, што і іншыя, але гісторыя Беларусі мае тую асаблівасць, што на адпаведным этапе (канец X стагоддзя) пачалося раздваенне культур на архаічную вусна-народную і хрысціянска-пісьмовую. Тое ж адбывалася і з культурамі іншых славянскіх народаў. Але, калі ў большасці славянскіх народаў значная сілавая перавага хрысціянска-пісьмовай культуры прывяла да глабальнага ўціску культуры вусна-народнай, то ў беларусаў сітуацыя склалася так, што тут ішлі пастаянныя перамены ў культуры кніжна-хрысціянскай, якія ў сваю чаргу былі вынікам безупыннай барацьбы каталіцызму і праваслаўя. Гэта рэлігійна-культурная вайна прывяла да паслаблення кніжна-хрысціянскай культуры беларусаў. Затое найбольш поўна захаваўся вусна-народны пласт — як ні ў кога з іншых славянскіх народаў. Безумоўна, нельга было захаваць цнатлівую чысціню гэтага пласта. Хрысціянства накрыла яе даволі тоўскай "коўдрай", але не такой, каб нельга было разгледзець, вывучыць і даследаваць пераасанову. Фактычна атрымоўваецца так, што беларускі народ да нашага часу данёс частку старажытнай арыйскай інда-еўрапейскай культуры, зафіксаванай на ніжняй кропцы фазы затухання, г. зн. без позніх мясцовых наслаенняў. Менавіта ў гэтай арыйскай спадчыне мы і знайходзім і Каляды, і Купалле, і Вялікдзень, і іншыя культурна-рэлігійныя ментальныя комплексы, прывязаныя да хрысціянства па норме і часткова па змесце.

Як ужо адзначалася, культура арыяў была надзвычай высокаразвітай. Яны мелі дасканалае ўяўленне пра будову Сусвету, пра Зямныя і сусветныя цыклы, яны валодалі выключнымі ведамі пра космас, мелі дасканалыя календары, як месячны і сонечны, так і сусветна-касмічны. Яны ведалі і пра геліяцэнтрычны прынцып будовы нашай сістэмы, і пра існаванне амаль усіх планет Сонечнай сістэмы, у тым ліку і знікшых. Яны аб'ядноўвалі зоркі ў сузор'і і заснавалі астралогію, грунтуючыся на зусім пэўных фактах уплыву нябесных целаў на зямное жыццё.

Навука арыяў грунтавалася на прынцыпе цыклічнасці быцця. Не на рацэ часу, у якую нельга ўвайсці двойчы, а на "коле часу" — "каля-чакра" (санскр.). Выдзяляліся месячныя і сонечныя кругі (перыяды), а таксама сусветна-касмічны круг (перыяд) — "кальпа" працягласцю ў 4320 гадоў. Кожны круг павінен быў мець свой ўмоўны пачатак і канец. Пры гэтым яны звычайна супадаюць. За пачатак найбольш важнага гадавога "кола часу" мог быць узяты яго любы пункт, але наяўнасць чатырох характэрных пунктаў (два сонцастаянні і два раўнадзенствы) давалі ім значную перавагу. З гісторыі годазлічэнняў мы ведаем, што Новы год, як пачатак чарговага цыклу, у розных народаў змяшчаўся раз-пораз то на сакавік (акрэс вясенняга раўнадзенства), то на верасень (акрэс асенняга раўнадзенства), але арыі, відавочна, аддаючы перагу руху ад меншага да большага, замыкалі кола часу ў найменшы дзень — дзень зімовага сонцастаяння. З гэтага дня пачыналася новае "каля-чакра". Гэты дзень быў днём "каляды", "каляд", днём пачатку кола. Рымскія "календы" - першы дзень кожнага месяца абазначалі не што іншае, як пачатак месячнага кола (круга). Мне не хацелася б спалучаць у слове "календы" арыйскае "каля" і сучасна-нямецкае "энд" ("канец), але разам з тым не будзем забываць, што і нямецкая мова бярэ пачатак з арыйскіх пракрытаў. Не лішнім будзе згадаць, што да гэтага часу ў індыйскай рэлігійнай міфалогіі важнае месца займае багіня Калі, своеасаблівая багіня адраджэння, якая апекуецца перасяленнем душ, адпраўляе іх на новы круг жыцця. Таму нічога дзіўнага няма і ў тым, што і пачатак новага кола чалавечай культуры — хрысціянства быў прывязаны да гэтага дня і паступова засланіў сабой першапачатковае значэнне гэтай даты ў большасці народаў, але не ў беларусаў.

Такім чынам "кола", "кола часу" лінгвістычная аснова і калядаў і календара.

Станіслаў Суднік.

Часовы выканаўца абавязкаў рэдактара Станіслаў Суднік

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі:
№ 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі:
220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
2313000, г. Ліда-2, а/с 7.

Рэдакцыйная рада:
Генадзь Бураўкін — старшыня, Людміла Дзіцэвіч, Сяргей Запрудскі, Аляксей Пяткевіч, Аляксей Рагуля, Аляксей Саламонаў, Павел Сцяцко, Алег Трусаў, Эрнэст Ялугін.

Аўтары нясуць поўную адказнасць за падбор і дакладнасць прыведзеных інфармацый.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні ўпраўлення грамадска-палітычнай інфармацыі і друку Гродзенскага аблвыканкама. 231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Наклад 2000 асобнікаў. Замова № 3043